

INTERETHNIC INTERACTION AMONG WOMEN POLITICAL PRISONERS IN SOVIET CAMPS

Oksana Bohutska

ABSTRACT. The proposed study reveals certain aspects of the gender history of the everyday life of women political prisoners in Soviet concentration camp. The author analyzes the relationship between Ukrainian women political prisoners and representatives of other nationalities women political prisoners in the Gulag camps. The main source for analyzing this article was the memories of Ukrainian women and women of other nationalities. From the testimonies of representatives of other nations, we learn about the friendliness and cohesion of Ukrainian women among themselves, about the attitude of Ukrainian girls toward other nationalities, and about the atmosphere that prevailed between them. Based on the memoirs of Ukrainian women and foreigners, the problem of conflicts between them is highlighted and revealed. It is the relationship between women that fully demonstrates the thirst for freedom, mutual assistance, and defiance of the Soviet regime.

KEYWORDS. Woman, Gulag, Ukrainians, nationality, prisoners.

«URBAN HISTORY» ЯК ПЕРСПЕКТИВНИЙ НАПРЯМ ДОСЛІДЖЕННЯ ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

Микола Глібіщук

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Чернівці, Україна

E-mail: m.hlibischuk@chnu.edu.ua

АНОТАЦІЯ. Міська історія була популярним напрямом вивчення Першої світової у західній історичній науці упродовж XX століття й залишається такою зараз. На жаль, у радянський час ці студії були на периферії наукових інтересів істориків. Для сучасної української історіографії така проблематика є малодослідженою. У своїх тезах ми намагаємося стисло продемонструвати дослідницькі перспективи вказаної наукової школи, які відкриваються для вітчизняних істориків, а також аналізуємо напрацювання деяких українських науковців, котрі намагаються вивчати Велику війну 1914-1918 рр. з цих наукових позицій.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: Перша світова війна, Україна, західна історіографія, «urban history».

I. Вступ

Незважаючи на те, що від початку Першої світової війни минуло вже більше 100 років, ця тема й досі викликає чималий інтерес в академічній спільноті істориків. Тим паче, що для таких держав Заходу, як Великобританія, Франція, Німеччина, Сполучені Штати Америки і Канада, ця тематика вельми помітна й у публічному просторі. Звісно, за такий тривалий час різноманітні аспекти цього світового протистояння отримали належне висвітлення у західній історичній науці (дипломатична боротьба впродовж 1914-1918 рр., військові баталії на Західному фронті, економічна політика урядів у роки війни тощо). Проте для історіографії країн пострадянського простору проблематика Великої війни 1914-1918 рр. все ще потребує нових наукових напрацювань. Однією з вагомих причин, яка пояснює таку ситуацію, на наш погляд, було те, що у радянський час історія Першої світової вважалася другорядною, оскільки революції 1917 р. і подіям громадянської війни надавали значної уваги, а війна 1914-1918 рр. була тільки їх контекстом. Не випадково, що після розпаду Радянського Союзу у нових незалежних національних республіках цей світовий конфлікт початку XX ст. отримав назву «забутої війни». Тому цілком закономірним є підвищений науковий інтерес поміж істориків до вивчення цієї війни.

Однією з найбільш перспективних тем для дослідження, яка на противагу західній історіографії не отримала ґрунтовного висвітлення, є повсякденне життя мешканців міст у роки Великої війни. Звичайно, що у англійській історіографії функціонують окремі наукові студії, які досліджують міську історію (urban history) у період світового конфлікту 1914-1918 рр. Проте, на жаль, таких тривалих традицій вивчення історії міст в історичній науці ні країн Центрально-Східної Європи, ні на пострадянському просторі немає.

II. Основна частина

Зазначимо, що вивчення Великої війни в рамках історичної урбаністики (urban history) у західній історіографії має важливі, насамперед методологічні напрацювання. Цікаво, що за редакцією знаних західних дослідників Джея Вінтера та Жан-Луї Робера (Jean-Louis Robert) у 1999 р. опубліковано перший том студій «Capital cities at war: Paris, London, Berlin, 1914-1919», в якому зібрано статті, написані з позицій соціальної історії, а в 2007 р. другий том – з позицій культурної історії. Метою двотомника було дати відповідь на питання, що сталося з населенням метрополій в період між початком війни та демобілізацією. Відзначалося, що досі дослідники війни були заручниками національного підходу, в рамках якого намагалася поєднати не поєднувані досвіди та показники. Внаслідок цього недосліджуваним лишалося життя містян, міської громади, у воєнний час в межах «домашнього фронту» [1, с. 61]. Як слушно вказує історик Борис Колоніцький, автори цієї збірки намагалися висвітлити важливе явище епохи Першої світової війни на прикладі Лондона, Берліна та Парижа. Відповідно, кожен автор

працював із британськими, німецькими та французькими джерелами, намагався при цьому врахувати здобутки національних історіографій. Рішення цих завдань представляло очевидну методологічну складність: особливості державного та адміністративного устрою трьох країн вплинули на характер формування державних і міських архівів, на їх зміст і організацію, важко було виявити схожі за своїм походженням джерела. І тим не менш цей проект, реалізований зусиллями фахівців дуже високого класу, можна вважати успішним, навіть зразковим [2, с. 511].

Українська дослідниця Олена Бетлій справедливо стверджує, що, запозичивши такі методологічні напрацювання західних науковців, перед істориками відкриваються нові наукові горизонти у дослідженні українських міст у роки Великої війни. Якщо йдеться про вивчення міського життя у роки світового протистояння 1914-1918 рр. крізь призму соціальної історії, то умовно їх можна визначити так: 1) «людський вимір» – мобілізація, її принципи, хвилі та особливості; втрати у війні і відтак демографічні зміни в місті; поява нових категорій містян – поранених і хворих солдат, біженців – і опіка над ними; налагодження комунікації між фронтовиками і цивільним населенням у місті; становлення нового соціального порядку в місті; 2) «економічний вимір» – перехід від миру до війни і навпаки; ринок праці і нові соціальні ролі містян; мобілізація індустрії і переорієнтування промислового комплексу міста на потреби воєнного часу; демобілізація та безробіття; 3) «соціальний вимір» – вплив війни на добробут мешканців; поява нових категорій малозабезпечених містян і заходи з їхньої підтримки на рівні міста; визначення нової шкали соціальних привілеїв та прав; 4) «логістичний вимір» – забезпечення міста товарами першої необхідності, продуктами харчування, паливом; дисциплінарна споживацька політика та запобігання соціальним бунтам; умови та стандарти проживання і вирішення квартирної проблеми; зміни в інфраструктурі та підтримування порядку в місті; 5) «демографічний вимір» – система охорони здоров'я в місті і виклики воєнного часу; хвороби та епідемії; смертність і демографічна ситуація в містах.

В рамках культурної історії натомість виокремлюються такі теми, як: 1) «міський простір» – нові практики використання публічного простору; вокзали як ворота міста і транзитні станції; мілітаризація і фемінізація вулиць; ностальгія за мирним життям і тягар тотальної війни; публічний простір і культура дозвілля; приватне і публічне в межах міста; 2) «міська культура» – поява нової політичної культури у місті; пропагування знання про війну через нові практики і новий просторовий досвід; виставки і пропаганда; формування нової «учасницької» культури у школах; студентська культура часів війни; політизація публічного простору; 3) «місця спілкування» – родина, концепція домівки та стосунки між членами родини; шпиталь як місце між фронтом і доміркою та простір, де воєнне переплітається з мирним життям; церква і релігійні практики часів війни; жертвність і духовне життя міста; міські цвинтарі та формування нової культури пам'яті [1, с. 62-62].

Слід зауважити, що сучасна українська історіографія Першої світової має певні здобутки у цьому напрямі. На нашу думку, найбільш вдалою працею на цю тему стала книга українського історика Тимофія Герасимова про міста Правобережної України у період 1914-1918 рр. [3]. У цьому дослідженні йдеться про повсякденне життя міського населення цього українського регіону під час війни. Тим паче, що автор використав значний масив різних джерел (архівні матеріали, періодичні видання, спогади тощо), який допоміг розкрити тему і підсилити наукову складову цієї праці. На прикладі міст цих українських земель, які у той час належали до складу Російської імперії, Т. Герасимов демонструє, як воєнна доба впливала на суспільну свідомість містян, рівень їх достатку, становище житлово-комунальних комунікацій, культурне життя містян тощо.

Також слід вказати наукові публікації вже згадуваної української дослідниці О. Бетлій, у яких аналізуються повсякденні життєві практики киян у роки Першої світової. Вона намагається використовувати новітні методологічні розробки, у першу чергу ідеї вже згаданого Дж. Вінтера та А. Проста, і пристосувати їх до тогочасних джерел. Таке поєднання продукує цікаві результати. Скажімо, на архівних матеріалах тогочасного Києва, українська історикня

показує, настільки масштабною була шпигунофобія у Києві у той час та водночас намагається продемонструвати загальноімперський контекст цього явища, яке було притаманне усім державам-учасникам війни 1914-1918 рр. [4].

III. Висновки

Таким чином, вивчення урбаністики у роки Першої світової війни демонструє нам нові наукові перспективи, у тому числі й для українських істориків. Дослідницький фокус на функціонуванні міст у період Великої війни 1914-1918 рр. руйнує усталені погляди національних історіографій щодо світового конфлікту початку ХХ ст. та дозволяє переосмислити цю війну з позицій транснаціональної історії.

IV. Список використаних джерел

- [1] Бетлій О. (2016) Чи можливий «міський поворот» в українській історіографії? Або, Чого нас може навчити західна історіографія Першої світової війни та місто Київ. *Історія, пам'ять, політика: збірник наукових статей*. Київ, 53–72.
- [2] Колоницкий Б. (2017). Города империи в годы Великой войны и революции. Санкт-Петербург, 509–519.
- [3] Герасимов Т. (2017). Міста Правобережної України і Перша світова війна: повсякденна історія. Вінниця.
- [4] Бетлій О. (2017). Культура доносів та винайдення «внутрішнього ворога» в Києві в роки Першої світової війни. *Наукові записки НАУКМА, (194)*, 65–72.

«URBAN HISTORY» AS A PROSPECTIVE DIRECTION OF RESEARCH OF THE FIRST WORLD WAR

Mykola Hlibischuk

ANNOTATION. Urban history has been a prominent field of inquiry in Western historical scholarship throughout the 20th century and continues to be so today. Unfortunately, during the Soviet era, these scholarly pursuits were marginalized within the interests of historians. For contemporary Ukrainian historiography, this subject matter remains relatively underexplored. In this thesis, we aim to succinctly outline the research perspectives of this academic discipline, which are emerging for domestic historians. We also examine the contributions of select Ukrainian scholars who endeavor to investigate the Great War of 1914-1918 from these scholarly perspectives.

KEYWORDS: First world war, Ukraine, Western historiography, «urban history».